

§ 1.2.

«Ті, що прийшли із-за моря»: греки в Україні

КЛЮЧОВЕ ЗАПИТАННЯ

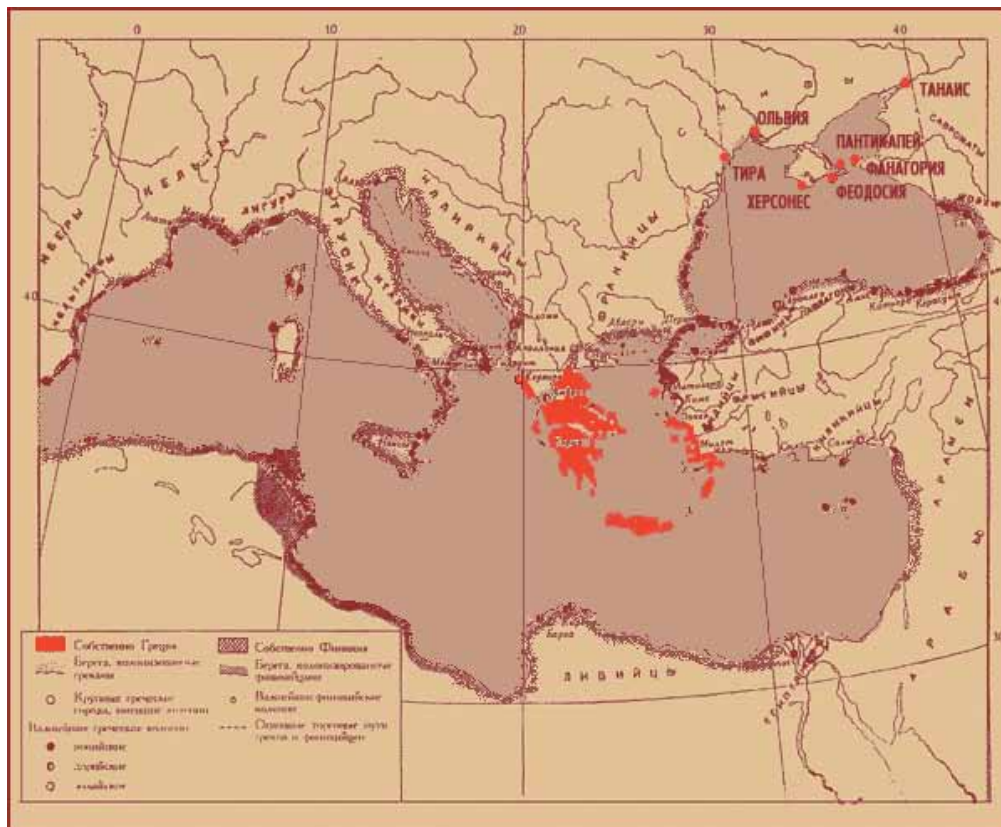
Який внесок зробили греки в українську культуру?
Що допомагало грекам України упродовж
XIX–XX століть зберігати свою етнічну особливість?

Основні поняття, ідеї: грецька колонізація, християнізація Русі,
національна освіта, депортація

ЗАВДАННЯ ► Джерела 1–2

- ★ Розгляньте Джерело 1. Як ви вважаєте, чому на українських землях для проживання греки обрали Північне Причорномор'я.
- ★ Чим зумовлена «географічна експансія грецького світу» на думку автора Джерела 2?

► 1. Карта «Грецька колонізація»

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.museum.com.ua/ukr/istor/kartu/map.htm>

► 2. Погляд дослідника. Дейвіс Норман

Географічна експансія грецького світу просто приголомшує. Крихітні міста-держави і острови-держави, обліпивши скелясті береги Егейського моря, часто не мали ресурсів для підтримки приросту населення. Орна земля була винагородою. Комерція розширювалася, дарма що підприємництва в його сучасному розумінні не було. Для ефективних контактів із внутрішніми регіонами континенту потрібні були дружні торговельні факторії. З усіх цих причин заснування колоній-двійників пропонувало багато переваг. Отож з VIII ст. до н.е. кілька найдавніших міст материкової Греції і Малої Азії <...> здійснювали активну колонізацію. Найбільше колоній виявлено в Сицилії і в Південній Італії, у Фракії і на берегах Евксинського («Гостинного») моря.

Дейвіс Норман.. Європа : Історія / Норман Дейвіс. — К. : «Основи», 2008. — С. 120.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 3–5

★ На основі Джерел 3, 4, 5 встановіть, як розбудова на Таврійському півострові м. Херсонеса змінила господарське життя краю.

★ Що нового, не характерного для слов'янського світу та степових народів, принесли греки на півострів?

► 3. Погляд дослідника. Дейвіс Норман

Херсонес, або «Півострівне місто», заснували в 422–421 рр. до н. е. дорійські колоністи з Гераклеї Понтійської. Місто лежало на виступі західного берега Таврійського півострова, на три кілометри далі, ніж сьгоднішній Севастополь. Херсонес був одним із багатьох грецьких міст на північному березі Евксинського моря, здебільшого колоній Мілету. До них належала Ольвія («Процвітання»), Пантикапея на Кіммерійському Босфорі (Жерченській протоці), Танаїс на Дону, Фанагорія тощо. Заснування міста майже збіглося в часі з приїздом до сусідньої Ольвії

історика Геродота, який зробив перший опис народів, що населяли причорноморські степи Скіфії і Тавриди. Як і сусідні міста, Херсонес жив із торгівлі з племенами, що мешкали далеко від моря, та з морської торгівлі пшеницею, вином, шкірами й солоною рибою. Майже 20 000 жителів Херсонеса мешкали в типових прямокутних кварталах; крім осель, були ще, як завжди, агора, акрополь, театр і порт.

<...> Херсонеські ювеліри, виконуючи замовлення скіфських вождів, виготовляли одні з найкращих прикрас в античному світі.

Дейвіс Норман.. Європа : Історія / Норман Дейвіс. — К. : «Основи», 2008. — С. 123.

► 4. Реконструкція житлових будинків м. Херсонеса

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrmap.kiev.ua/index.php?id=277&lang=uk>

► 5. Сучасний стан розкопаного Херсонеса

[Електронний ресурс]. — Режим доступу:
http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Heracles_Crimea_Sevastopol.jpg

ЗАВДАННЯ ► Джерела 6–7

- ★ Відшукайте в тексті Присяги (Джерело 6) фрагменти, що свідчать про:
  - а) демократичний устрій Херсонесу;
  - б) відданість громадян місту та його законам;
  - в) готовність херсонеситів виступити на захист рідного міста.
- ★ Як ви вважаєте, чи сприяв текст присяги налагодженню дружніх стосунків із місцевим населенням? Відповідь аргументуйте.
- ★ Розгляньте Джерело 7. Порівняйте його з Джерелами 5 та 6. Наскільки достовірно художник В. Воскресенський зміг відтворити зовнішній вигляд Херсонеса та особливості його життя? Відповідь обґрунтуйте.

► 6. Присяга громадян Херсонеса

Клянусь Зевсом, Геєю, Геліосом, Дівою, богами і богинями олімпійськими, героями, що володіють містом, територією та укріпленнями херсонеситів. Я буду одностайним стосовно порятунку і свободи держави і громадян і не зраджу Херсонеса, Керкінітіди, Прекрасної гавані, ні інших укріплень, і решти території, якою херсонесити керують чи керували, не видам нічого й нікого, ні елліну, ні варвару, а оберігатиму все це для херсонеського народу. Я не порушу демократичного ладу і не дозволю цього зробити нікому, хто зраджує чи порушує, і не приховую цього, але доведу до відома міських деміургів. Я служитиму народові і

радитиму йому все найкраще і найсправедливіше для держави і громадян. Я оберігатиму для народу «састер» і не розголошуватиму нічого з потаємного ні елліну, ні варвару, що може завдати шкоди державі. Я не даватиму і не братиму дарів на шкоду державі і громадянам. Я не замишлятиму ніякої несправедливої справи проти будь-кого з громадян-невідступників, і не дозволю цього нікому, і не приховаю, а доведу до відома і на суді подам голос згідно із законами. Я не чинитиму змови ні проти херсонеської громади, ані проти будь-кого з громадян, хто не оголошений ворогом народу; коли я ввійшов з кимось у змову чи пов'язаний якоюсь клятвою чи обітницею, то не мені, що це порушив, нехай буде краще, а навпаки тому, хто дотримався клятви.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=printable&artID=4004>

ДОВІДКА: «Громадянська присяга херсонесців» — текст на мармуровій плиті, який зберігся практично повністю (за винятком частини прикінцевої фрази). До наукового обігу пам'ятку ввів В. В. Латишев, який датував її кінцем IV — початком III ст. до н. е.

► 7. Репродукція

*Художник В. Воскресенський.
Прийняття присяги
в древньому Херсонесі.*

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.chersonesos.org/?p=museum_coll_ep3&l=rus

ЗАВДАННЯ ► Джерела 8–10

- ★ Як поява греків у Північному Причорномор'ї вплинула на українську історію?
- ★ На які позитивні сторони грецької колонізації звертають увагу дослідники (Джерела 8–10)?
- ★ Що є спільним у цих оцінках і чим вони відрізняються?

► 8. Погляд дослідника. І. Лисяк-Рудницький

Завдяки заснуванню у північному Причорномор'ї низки грецьких поселень та їхньому впливу на віддалену від берега частину країн, а також завдяки пізнішому поширенню протекторату Риму над Боспорським царством Україна стала, принаймні маргінально, частиною стародавньої грецької та еліністично-романської цивілізації.

Лисяк-Рудницький І. Проблема термінології та періодизації // Історичне есе: У 2 т. / І. Лисяк-Рудницький. — К.: «Основи», 1994, Т. 1. — С. 42.

► 9. З навчального посібника

Взаємовпливи античних північнопричорноморських міст-держав зумовлювали прискорення розпаду родоплемінних відносин у скіфів, сарматів, інших груп населення цього регіону сучасної України. Завдяки давньогрецьким переселенцям місцеві жителі знайомилися з передовими для тих часів грецьким та римським культурним надбанням, що в свою чергу привело не тільки до виникнення тут своєрідного варіанта культури, а й сприяло подальшому розквіту власних стародавніх народів Північного Причорномор'я. Греки і римляни принесли сюди свої технічні досягнення, високу майстерність, особливо в галузях архітектури, ремесел, мистецтв тощо.

Історія України : навч. посіб. — К. : Альтернативи, 1997. — С. 16.

► 10. Погляд дослідника. Орест Субтельний

...На півдні, на вузькій смузі Чорноморського узбережжя розвинули міську цивілізацію греки. І хоч торгівлею, ремеслами, школами, широкими контактами ці міста прискорювали культурний розвиток неосяжної української периферії, вони були тільки ще однією гілкою Стародавньої Греції і аж ніяк не органічною частиною українського суспільства.

Субтельний О. Україна : історія / Орест Субтельний. — К. : Либідь, 1991. — С. 26.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 11–13

* Які духовні і культурні надбання перейняли слов'яни у греків Візантії (Джерела 11–13)?

* Яким критеріям при виборі віри надавали перевагу посланці Володимира (Джерело 12)?

► 11. Із «Повісті минулих літ»

...Бо коли слов'яни вже жили охрещеними, то князі їхні — Ростислав, і Святополк, і Коцел — [послали] послів до цесаря Михайла, кажучи: «Земля наша охрещена, а нема в нас учителя, який би нас учив, і повчав, і витолковував святії книги. Не розумієм бо ми ні грецької мови, ні латинської. Ті ж нас учать так, а

інші — інак, тому-то не розуміємо ми написання букв, ані значення їх. Пришліть-но нам учителів, які можуть нам розказати [про] книжні слова і їх суть».

Літопис Руський. — К. : Дніпро, 1989. — С. 15.

► 12. Із «Повісті минулих літ»

<...> І прийшли ми тоді в Греки. І повели нас туди, де ото вони служать богів своєму, і не знали ми, чи ми на небі були, чи на землі. Бо нема на землі такого видовища або краси такої, — не вміємо ми й сказати [про се]. Тільки те ми відаємо, що напевно бог [їхній] перебуває з людьми і служба їх єсть краща, ніж в усіх землях. Ми навіть не можемо забути краси тієї, бо всяк чоловік, якщо спершу спробує солодкого, потім же не може гіркоти взяти <...>.

Бояри ж, відповідавши, сказали: «Якби лихий був закон грецький, то не прийняла б хрещення баба твоя Ольга, що була мудрішою за всіх

людей». А Володимир, відповівши, мовив: «То де ми хрещення приймемо?». І вони сказали: «Де тобі вгодно».

Літопис Руський. — К. : Дніпро, 1989. — С. 61.

► 13. Із «Повісті минулих літ»

У рік 6499 [991]. Потім же, коли Володимир жив у законі християнському, надумав він спорудити камінну церкву святої Богородиці, і, пославши [послів], привів майстрів із Греків, [і] почав зводити. А коли скінчив споруджувати, прикрасив він її іконами, і поручив її Анастасові-корсунянину, і попів корсунських приставив служити в ній. Він дав сюди все, що взяв був у Корсуні, — ікони, і начиння церковне, і хрести.

Літопис Руський. — К. : Дніпро, 1989. — С. 67.

► 14. Мовою цифр

Порівняльна таблиця складу грецького населення в УРСР (за матеріалами Всесоюзних переписів)

Греки	1926*	1959	1970	1979	1989
	104666	104359	106909	104091	98594

* Без Криму, Закарпаття, Західної України, Північної Буковини та Бессарабії

Греки на українських теренах : Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томазов, Л. Яковлев, О. Ясь. — К. : Либідь, 2000. — С. 313.

► 15. Офіційний документ

Із Додатку до листа Кримського обкому партії про заборону депортованим у 1944 р. громадянам повертатися до Криму

Секретарю ЦК КПРС тов. Хрущову М. С.

Одночасно з виселенням із Криму німців і татар у 1944 р., згідно постанови Державного Комітету Оборони Союзу РСР за № 5984 від 2 червня 1944 р., підлягають виселенню німецькі пособники з числа греків, вірмен та болгар.

У зв'язку з військовими обставинами та неможливістю в стислі терміни перевірити їх діяльність на окупованій території, в 1944 р. були вислані на спецпоселення в Гуревську, Молотовську, Свердловську та Кемеровську області і в Башкирську АСРР повністю сім'ями всі, що проживали в Криму греки, вірмени, болгарини в кількості 37 455 чоловік, з них: греків — 16 006, вірмен — 9 821, болгар — 12 628.

Греки на українських теренах : Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томазов, Л. Яковлев, О. Ясь. — К. : Либідь, 2000. — С. 298.

ЗАВДАННЯ ► Джерела 14–17

★ Яку тенденцію можна відстежити щодо кількісного складу греків України упродовж ХХ ст. (Джерела 14–17)?

★ Чим ви поясните подібне явище?

★ Як ви вважаєте, чому упродовж 1926–1959 рр., згідно даних Джерела 14, в Україні не відбулося позитивних демографічних змін щодо грецького населення? Яке з джерел дозволяє розкрити причини такого стану?

► 16. Інформаційна довідка

Стан грецького населення у містах і селах України. 1995 р.

В Україні живе 98,6 тис. греків. У містах — 68,4 тис., або 0,2 % усього міського населення країни, в селах 30,2 тис., або 0,2 % усього сільського населення. Найбільше їх в Донецькій області — 88,7 тис. чоловік (84,9 % загальної кількості греків, які живуть в Україні), в Автономній Республіці Крим — 2,7 тис. (2,7 %), в Запорізькій області — 2,1 тис. (2,2 %).

У червні 1944 р. з Криму разом із представниками інших національностей було депортовано понад 15 тис. греків. Станом на 1 липня 1995 р. в Україну повернулося 3437 греків.

Національні меншини України : Інформаційний довідник. — К., 1995. — С. 37–38.

► 17. Мовою цифр

Кількісний склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року

	Кількість (тис. осіб)	У % до підсумку		2001 рік у % до 1989
		2001 рік	1989 рік	
українці	37541,7	77,8	72,7	100,3
росіяни	8334,1	17,3	22,1	73,4
білоруси	275,8	0,6	0,9	62,7
молдавани	258,6	0,5	0,6	79,7
кримські татари	248,2	0,5	0,0	у 5,3 р.б
болгари	204,6	0,4	0,5	87,5
угорці	156,6	0,3	0,4	96,0
румуні	151,0	0,3	0,3	112,0
поляки	144,1	0,3	0,4	65,8
євреї	103,6	0,2	0,9	21,3
вірмени	99,9	0,2	0,1	у 1,8 р.б
греки	91,5	0,2	0,2	92,9
татари	73,3	0,2	0,2	84,4
цигани	47,6	0,1	0,1	99,3
азербайджанці	45,2	0,1	0,0	122,2
грузини	34,2	0,1	0,0	145,3
німці	33,3	0,1	0,1	88,0
гагаузи	31,9	0,1	0,1	99,9
інші національності	177,1	0,4	0,4	83,9

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>

ЗАВДАННЯ ▶ Джерела 18–23

★ Проаналізуйте інформацію, подану в Джерелах 18–23 та з'ясуйте:

а) як ставилися в Російській імперії та Радянській Україні до відкриття і функціонування грецьких освітніх закладів (Джерела 18–21);

б) чим обумовлено закриття національних шкіл в УРСР (Джерело 22);

в) з якими життєвими труднощами зіткнувся письменник Л. Кір'яков, чи міг він їх уникнути (Джерело 23)?

★ Як ви вважаєте, чому стало можливим закриття національних шкіл в 30-і роки ХХ століття в УРСР? Які суспільно-політичні причини подібного явища?

▶ 18. Із інформаційного порталу

В серпні 1817 р. відкрили Грецьке комерційне училище в Одесі. Комерційне училище як складова національного освітнього руху завоювало великий авторитет в грецькому світі. Воно стало гордістю Одеси. Сюди на навчання приїжджала молодь з Греції та інших країн. Упродовж 1833–1867 рр. училище закінчило 2 140 учнів, серед яких було 1 200 греків.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.greecestory.ru/>

▶ 19. Погляд дослідника. Н. Терентьєва

Наприкінці ХІХ ст., за даними грецького історика К. Цалахурі, у Києві проживало 450 греків, які фінансували будівництво церкви С. Пантелеймона і зібрали на її утримання 4 тис. карбованців. При церкві відкрили школу, в якій навчалось 140 учнів. У штаті школи було вісім учителів.

Терентьєва Н. О. Греки в Україні: історія та сучасність : навч. посіб. / Н. О. Терентьєва, К. В. Балабанов. — К.: Аквілон-Пресс, 2008. — С. 257.

▶ 20. Із інформаційного порталу

Грецькі училища стали одними із перших земських навчальних закладів в Приазов'ї. В 1867 р. відкрито 6 училищ, наступного року — 14. Через три роки вже функціонувало 21 початкове училище в 25 грецьких селах. В 1875 р. в 22 земських сільських та міських народних училищах Приазов'я навчалось 1 592 учні грецької національності, в 1885 р. — 3 519 учнів в 29 училищах, 1895 р. — 4 039 учнів в 30 училищах, в 1905 р. — 7 283 учні в 48 училищах.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.greecestory.ru/>

▶ 21. Офіційний документ

Із довідки Наркомату освіти України про національні школи в Україні. Березень 1938 р.

1. На Україні функціонує 21 656 шкіл, в яких навчається 5 143 783 учні. Навчання в школах здійснюється 21 мовою. Так, наприклад, українською

мовою навчаються в 18 101 школах, російською — 1550, єврейською — 321, молдавською — 163, узбецькою — 19, білоруською — 9, болгарською — 54, польською — 50, німецькою — 512, чеською — 14, греко-еллінською — 12, греко-татарською — 8, татарською — 5, вірменською — 4, туркменською — 2, киргизькою — 1, шведською — 1, казахською — 1.

Греки на українських теренах : Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Дмитрієнко, В. Литвин, В. Томазов, Л. Яковлев, О. Ясь. — К. : Либідь, 2000. — С. 290.

► 22. Офіційний документ

Із протоколу засідання політбюро ЦК КП(б)У про реорганізацію національних шкіл в Україні

10 квітня 1938 р.

<...>Перевіркою встановлено, що вороги народу — троцькісти, бухаринці й буржуазні націоналісти, які орудували в НКО УРСР, насаджували особові національні німецькі, польські, чеські, шведські, грецькі й інші школи, перетворюючи їх в осередки буржуазно-націоналістичного, антирадянського впливу на дітей.

Практика насадження національних шкіл завдала величезну шкоду справі правильного навчання і виховання, відгороджувала дітей від радянського життя, позбавляла їх можливості до радянської культури і науки, не давала можливості надалі набувати освіти у технікумах, вищих учбових закладах.

Виходячи з рішення ЦК ВКП(б), політбюро ЦК КП(б)У визнає недоцільним і шкідливим далі існування особих національних шкіл, особих національних відділів та класів при звичайних радянських школах і постановляє:

1. Реорганізувати особі національні німецькі, польські, чеські, шведські й інші школи і технікуми в радянські школи звичайного типу, а також ліквідувати особі національні відділи, відділення і класи при звичайних школах, технікумах і вищих <...>.

ЦДАГО України. — Ф.1. — Оп. 6. — Спр. 463. — Арк. 2-4.

► 23. Із спогадів письменника Л. Кір'якова

Це був цікавий період. Молодь <...> прагнула знань. Національне питання ще не стало проблемою. Так, в нашому Маріупольському інституті більшість студентів були греками. Нам викладали російську, українську, німецьку мови. Ми організували вистави цими мовами, ходили з викладачами у два міські театри. Однак до закінчення 1937 року наше життя зазнало змін. Грецьке відділення в інституті ліквідували. Я до цього часу закінчив це відділення і отримав диплом викладача грецької мови. Враховуючи те, що всі грецькі школи припинили своє існування і навчання здійснювалося російською мовою, мені довелося змінити професію. Я пішов на завод <...>. Розпочалося нове життя.

Кауринкоски К. Греки Приазовья: особенности этнокультурной идентичности // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.azovgreeks.org/gendb/rus/kaurinkoski.htm>

ЗАВДАННЯ ► Джерела 24–29

★ Які зміни відбулися в освіті українських греків з середини 90-х років ХХ ст. (Джерела 24, 25)?

★ Чому, отримавши можливість виїхати на прабатьківщину, українські греки залишаються в Україні (Джерела 26–28)?

★ Що дозволяє українським грекам одночасно відчувати себе окремим етносом і громадянами України (Джерела 24, 25, 27, 28)?

★ Які враження у вас викликав текст гімну греків України (Джерело 29)? Яка основна ідея гімну?

► 24. Інформаційна довідка про стан грецького населення у містах і селех України. 1995 р.

У 1994–1995 навчальному році в навчальних закладах новогрецьку мову як предмет вивчало 582 учні, факультативно — 226. Діти опанували рідну мову в 5 недільних школах. У київській середній школі № 94 відкрито клас по вивченню грецької мови.

Фахівців з новогрецької мови та літератури готує Маріупольський гуманітарний інститут Донецького університету.

Національні меншини України : інформаційний довідник. — К., 1995. — С. 37–38.

► 25. Із повідомлення Федерації грецьких товариств України

Федерація розробила чергову комплексну програму з розвитку грецької національної освіти, завдяки якій сьогодні новогрецьку мову в Україні вивчають біля 6 000 учнів у 100 навчальних закладах. Мову, історію Греції та греків України викладають 120 учителів.

Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.greeks.ua/content/fgou-v-obrazovatelmbnoy-sisteme_ru/ru

► 26. Із спогадів мешканки м. Маріуполя

Наші предки виїхали, в якомусь сенсі, емігрували з Греції, потім їх виселили з Криму — шлях був тривалим і важким. Тепер знову емігрувати? Ні, дякую! Мій дім тут. Виїхати до Греції та стати громадянином другого сорту — мені це не потрібно. Тут я грекиня, а там нас сприймають як росіян. Тут я грекиня, але своя і завжди вважалось, що я родом звідси.

Кауринкоски К. Греки Приазовья : особенности этнокультурной идентичности // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.azovgreeks.org/gendb/rus/kaurinkoski.htm>

► 27. Із спогадів письменника Л. Кір'якова

Наша батьківщина — Донбас, Україна... Інша батьківщина — Греція. Ми не знаємо її, вона нам чужа. Україна дорога нам <...> ми завжди проживали в Приазов'ї. Повертатися в Грецію або навіть в Крим — цього ніхто не хоче.

Кауринкоски К. Греки Приазовья : особенности этнокультурной идентичности // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.azovgreeks.org/gendb/rus/kaurinkoski.htm>

► 28. Із газетної публікації «Ми, греки, в Україні жили завжди!»

Для будь-якої людини дитинство — особлива країна, з якої виносиш самі яскраві картини буття. Моє дитинство промайнуло в селі Богатир Донецької області, серед грецького населення. Я — грекиня. Це я розуміла з дитинства. Мова, якою розмовляли рідні та сусіди, — урумська, тобто суміш грецької і татарської.

Бабуся, Олімпіада Василівна, готувала ар'ян, кобете, сюрпу, хаурму (смажені ковбаски), хахач (в'ялена баранина), плов, чебуреки (чір-чір), хатлама (пиш-пиш), шмуш, турта. До будь-яких урочистостей (панаір) подавали на трапез (стіл) пиріг без начинки — флуто. Панчохи називалися халціз, сережки — кріндія, обручки — дахлі, пантофлі — папуча. Односельці — греки-християни — дотримувались посту, під час якого готували пісні страви і проводили обряд «арту» (збільшення). Вважалося, щоб не робила людина в цей день — добре або погане, все це збільшувалося, тому варто було робити добрі справи.

На запитання: «Звідки греки в Україні?», бабуся відповідала: «ми, греки, в Україні жили завжди!».

Я горда з того, що долучаюся до збереження на українській землі грецьких традицій, культури і мови, передаючи молодому поколінню знання про те, звідки греки в Україні.

Коваленко С. «Ми, греки, в Україні жили завжди!» // Електронний ресурс. — Режим доступу : <http://iz.com.ua/2010/03/23/my-greki-v-ukraine-zhili-vsegda/>

► 29. Гімн греків України

Греки, зберіться разом!
Безстрашні наші серця,
Ми можемо здійснити тисячу справ,
Якщо будемо, греки, разом.

Рефрен:

Нас виростила єдина Батьківщина,
Я — грек, ти — грекиня,
Греція — наш світ,
Вперед, патріоти, вперед!

Рефрен.

Душа наша най буде чистою,
Наш прапор — свобода,
У Греції чи то в Україні,
Наша радість най буде чистою!

Рефрен.

Нам треба жити дружно,
Це для нас — спасіння.
Господь нас веде, Богородиця —
Навчать нас жити дружно!

Рефрен.

[Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

